

Protokoll fört vid enskild föredragning

Social- och miljöavdelningen

Miljöbyrån, S4

Beslutande

Vicelantråd

Camilla Gunell

Föredragande

Vattenbiolog

Susanne Vävare

Justerat

Omedelbart

Ärende/Dnr/Exp.

Beslut

Nr 37

Utlåtande avseende vattenkvalitetsfaktorer - korttrutt på Västra Föglö.

ÅLR 2018/12

67 S4

Ålands natur och miljö har begärt ett utlåtande och svar på frågor avseende vattenkvalitetsfaktorer kopplat till korttrutten på Västra Föglö.

Beslut

Landskapsregeringen beslutar att besvara Natur och miljöns frågor i enlighet med **bilaga 1, S418E15**.

Dokumentnamn	Nr	Sidnr
BESLUT	67 S4	1 (2)

Datum	Dnr
29.3.2018	ÅLR 2018/12

Ålands Natur och Miljö
Österleden 110
AX-22100 Mariehamn

Hänvisning

Er begäran om utlåtande 2.1.2018

Kontaktperson

Susanne Vävare, tel. 25 456

Ärende

**UTLÅTANDE AVSEENDE VATTENKVALITETSFAKTORER
- KORTRUTT PÅ VÄSTRA FÖGLÖ**

Ålands Natur och Miljö r.f. har skickat in en begäran om utlåtande avseende kortrutten i västra Föglö och vägplanen. De tar speciellt upp den biologiskt värdefulla viken Hamnasvika på Gripö och kopplingar till vattenkvalitet och weserdomen. Med utgångspunkt från detta har de riktat två frågor till miljöbyrån:

1. Utifrån er kännedom om den planerade vägsträckningen intill ifrågavarande havsviks-biotop, bedömer ni att det finns risk att dess goda ekologiska status kan försämrats?
2. Enligt er bedömning, skulle detta då strida mot den åländska vattenlagen och/eller EU:s vattenramdirektiv samt dess tolkning?

Beslut

Landskapsregeringen beslutar att besvara frågorna enligt följande:

1. Vägsträckningen kommer delvis att gå nära intill den biologiskt värdefulla viken Hamnasvika. Baserat på inventeringen så borde viken klassificeras med hög status enligt vattendirektivets kvalitetsfaktor för makrofyter, se närmare redovisning i bilagan.

Enligt NANNUT-bedömningen uppfyller viken med sin höga täckningsgrad av kransalger också en hög status (5 på en skala av 5), se redovisning i bilagan.

Enligt bedömningsmetoden av ekologisk status för grunda vikar (Hansen och Snickars, 2014) uppfylls också kriterier för hög och god status. Kransalger är mycket känsliga för störningar, d.v.s. markanläggningar, muddringar etc. som kan ge upphov till grumligt

vatten och ökade näringsutsläpp. För att skydda viken och dess höga naturvärden så att dess ekologiska status inte försämras kommer skyddsåtgärder att krävas.

I infrastrukturavdelningens vägplan med miljöberättelse ÅLR 2017/4791 daterat 01.03.2018 anges att särskild vikt kommer att läggas vid förebyggande skyddsåtgärder i den fortsatta planeringen för att minimera negativ påverkan. Infrastrukturavdelningens förtydliganden och fortsatta arbete med utredningar redovisas i bilagan. Dessa åtgärder konkretiseras i den fortsatta planeringen och redovisas i miljötillståndsansökan så att ÅMHM kan ta ställning till om kraven uppfylls eller inte i sin behandling av ärendet. Detta arbete är en pågående process under planeringsarbetet där infrastrukturavdelningen / vägnätsbyrån och miljöbyrån fortsättningsvis kommer att samverka.

2. Under förutsättning att ingen negativ påverkan sker i havsviken och ickeförsämringskravet enligt vattendirektivet uppfylls så strider inte projektet mot den åländska vattenlagen och/eller EU:s ramvattendirektiv, eller tolkningar därutav (se förklaring i bilaga).

Vicelantråd

Camilla Gunell

Vattenbiolog

Susanne Vävare

Infrastrukturavdelningens skrivningar avseende planerade skyddsåtgärder med hänsyn tagen till miljön:

Infrastrukturavdelningen och anlitade konsulter måste hantera den förändrade dagvattensituationen p.g.a. vägbygget för de känsliga miljöerna (alkärren, klibbalskärret samt bottenvegetationen i Hamnasvika) i den fortsatta planeringen på ett sådant sätt att risken för negativ påverkan minimeras. Detta innebär att infrastrukturavdelningen på vissa ställen måste se till att områden inte dräneras ut och på vissa ställen att inte dagvatten tillförs till känsliga områden och på så sätt förändrar balansen så att negativa effekter uppstår. Dessutom behöver infrastrukturavdelningen ta hänsyn till att dagvattnet från landsvägen kan innehålla föroreningar som t.ex. mikroplaster eller oljor.

Planerat utredningsarbete:

- I den fortsatta utredningen kommer dagvattensituationen att studeras vidare. För att hindra dränering av våtmarker kan våtmarkerna begränsas med s.k. lerspärrar mot vägen som då kommer att förhindra att våtmarken dräneras ut genom vägkroppen och dess diken.
- I den fortsatta utredningen måste förändringen av tillrinningsområdena p.g.a. vägen för dagvattnet noga studeras. Om den förändrade situationen p.g.a. vägen riskerar att tillföra ev. förorenat dagvatten till känsliga miljöer kan t.ex. avsättningsmagasin och/eller oljeavskiljare monteras innan dagvattnet släpps ut i naturen. Det är en vedertagen metod av omkringliggande länder att bygga system som hanterar ev. förorenat dagvatten vid t.ex. dricksvattentäkter.

Infrastrukturavdelningen måste säkerställa att bronns påverkan på vattengenomströmningen i Spettarhålet är tillräckligt liten. Därför genomför infrastrukturavdelningen en digital vattenflödesanalys enligt den modell som miljöbyrån definierat för att på så sätt redan i planeringsskedet kunna utforma bronns stöd på ett för vattenflödet så gynnsamt sätt som möjligt.

Vid hamnläget kommer havsbotten att påverkas. Där färjfästet byggs kommer bottenhabitatet att försvinna. Placeringen är valt till den del som man i inventeringarna bedömt som lägst naturvärde. Infrastrukturavdelningen planerar för skyddsåtgärder i samband med byggnationsarbetet genom att begränsa tiderna för grumlande verksamhet eller/och kräva att grumlande verksamhet utförs inom skyddsgardiner under övrig tid. Man kan också konstatera att området är starkt påverkat av den nuvarande fartygstrafiken i farleden norr om Märskär.

Fakta om grunda vikar och kransalger

Grunda havsvikar är i allmänhet tydligt påverkade av aktiviteter i närområdet, varvid bibehållandet av denna naturtyp utgör en stor utmaning för regional planering. Skyddade vikar med begränsat vattenutbyte gör denna miljötyp ytterst känslig för näringsämnen och sedimentering. Grunda mjukbottnade vikar utgör också livsmiljöer för ett flertal hotade arter samtidigt som denna miljö fungerar som nyckelhabitat som upprätthåller en bred grupp av organismer, allt från fiskar och blötdjur till insekters larvstadier. Förekomst av kransalger tyder på att övergödningen inte är för långt gånge.

Hoten mot bottenvegetationen är motorbåtstrafik som mekaniskt stör växtligheten och muddringar som leder till grumling av vattnet samt frisläppande av näringsämnen.

Övergödning pga. utsläpp/läckage av näringsämnen (fosfor och kväve) resulterar i minskat siktdjup vilket påverkar artsammansättningen. Bottnarna täcks då av ettåriga fintrådiga alger, vilka kan skugga och slå ut den rotade bottenvegetationen. Övergödningen kan även orsaka syrebrist på bottnarna. Vanliga orsaker till övergödning är avrinningen från land från t.ex. hushållsavlopp, strandnära skogsavverkningar, läckage av näringsämnen från jordbruk etc.

Muddrings- och dikningsverksamhet kan påverka artsammansättningen på ett negativt sätt, med hänsyn tagen till biologisk mångfald.

Byggprojekt, muddringar och båttrafik medför ett större mekaniskt slitage. Giftiga drivmedel och båtbottnfärger slår ut alger, bottendjur och fisk. Allt detta i kombination hotar också kustekosystemets förmåga att generera värdefulla ekologiska varor och tjänster.¹

Eftersom kransalgerna har en mycket låg tolerans för störningar (mänsklig aktivitet som medför grumligt vatten, övergödning osv) är det motiverat att begränsa strandnära byggnadsprojekt och båttrafik i områden där kransalger förekommer.

Bedömningar av status avseende makrofyter (vattenväxter)

Enligt vattendirektivet

Enligt vattendirektivet (2000/60/EG, bilaga V (P1.2.4)) så ska utbredningen av makroalger och gömfröiga växter utgöra biologiska kvalitetsfaktorer för att bedöma ekologisk status i kustvatten. En hög status ges enligt vattendirektivets riktlinjer för makroalger och gömfröiga växter som är känsliga för påverkan och som förknippas med opåverkade förhållanden. Utbredningen spelar också roll.

Charophyta är en grupp kransalger som är ett tecken på god vattenkvalitet och som är mycket känsliga för mänsklig påverkan (SELIG et al. 2007). Charophyta växer enbart i grunt och klart vatten. I den åländska bedömningsmanualen (avseende vattendirektivet) beaktas inte djuputbredningen, utan ifall chara sp. förekommer ges istället bonuspoäng. Ålands inre skärgård har en hög naturlig grumlighet som inte möjliggör någon större djuputbredning. (HOLGERSSON, 2013).

Enligt Nannut

Inom NANNUT-projektet² utarbetades Forststyrelsen en femgradig habitatklassificeringsmodell som tar hänsyn till bottentyp, växtlighetens täckningsgrad, artrikedom etc. Klassificeringen grundar sig på viktiga undervattenshabitat i Östersjön. Till dessa viktiga habitat räknas blåstångs- och blåmusselsamhällen, ålgräsängar, kransalgssamhällen, trådalgszonen i sublitoralen, kärleväxksamhällen och rödalgsamhällen (RAUNIO et al 2008, KIVILUOTO 2013). För att ett habitat ska få en hög eller god status (värde 5 eller 4) måste det antingen ha hotade eller rödlistade arter, ålgräs med en täckningsgrad större än 10 %, kransalger eller kärleväxter med en täckningsgrad större än 50 % (LUNDBERG et al 2012, KIVILUOTO 2013).

Ekologisk status i grunda vikar

En speciellt utarbetad metod för att bedöma statusen hos grunda vikar har utarbetats av Hansen och Snickars (2014), vilket har metodiken basinventeringen som grund. Den ekologiska statusen har

¹ Havs- och vattenmyndigheten, 2011.

² Nature and Nurture of The Northern Baltic Sea

bedömts genom beräkningar av förekomsten av känsliga och toleranta arter av undervattensvegetation. Hög och god status indikerar att växtsamhället i viken är naturligt och att arter som är känsliga för mänsklig påverkan dominerar. Exempel på sådana arter är förutom kransalger sudare, skruvning och bandtång (ålgräs).

Skydd enligt olika direktiv med mera

Enligt Landskapslag (1998:82) om naturvård, 1 kap, 2a§ om naturskador, avses skador som har en betydande och mätbar direkt eller indirekt effekt när det gäller att uppnå eller bibehålla en gynnsam skyddsnivå för t.ex. Natura 2000-nätverk men även de arter som avses i fågeldirektivet och art- och habitatdirektivet samt för förekomstplatser för arter som inte får försämrats. I

landskapsförordningens 1 kapitel framgår att särskild uppmärksamhet ska ägnas till fridlysta arter och primärt skyddade naturtyper och arter som anges i det sk habitatdirektivet (92/43/EEG).

Biotopen Grunda havsvikar kan omfatta biotopen Ålgräsängar och Biogena rev, samt Strand- eller vattenmiljöer som hyser bestånd av hotade eller missgynnade arter eller som har en väsentlig betydelse för hotade eller missgynnade arters fortlevnad.

Biotopen kan delvis sammanfalla med Natura 2000-naturtyperna Blottade ler- och sandbottnar (1140), Laguner (1150, prioriterad naturtyp), Stora vikar och sund (1160) samt Smala Östersjövikar (1650).

I biotopen ingår den av Munsterhjelm (1997) definierade naturtypen flada och i vissa fall även förstadium till flada (Naturvårdsverket, 2014). Laguner (1150) räknas som en specifikt prioriterad naturtyp. Hamnasvika som är en grund havsvik kan anses uppfylla kriterierna för att räknas till detta habitat och har därtill speciellt värdefull och skyddsvärd växtlighet i form av kransalger. Alla medlemsländer har en skyldighet att bevara de arter och naturtyper som omfattas av EU:s habitatdirektiv. För att uppnå gynnsam bevarandestatus behövs det tas större miljöhänsyn i människans brukande, fortsatt skydd av särskilt värdefulla områden, samt restaurering och skötsel av vissa land- och vattenmiljöer.

Enligt vattendirektivet (2000/60/EU) och det marina direktivet (2008/56/EU) ska god status uppnås i alla vatten. Makrofyter utgör en kvalitetsfaktor enligt vattendirektivet och i det marina direktivet framgår av deskriptorerna att biologisk mångfald och livsmiljöer ska skyddas och att en god miljöstatus ska uppnås. Enligt Kommissionens beslut (EU) 2017/848 har kriterier och metodstandarder för god miljöstatus i marina vatten fastställts och makrofytsamhällen utgör en av kriteriekomponenterna.

Ifall god status och bibehållande av biologisk mångfald uppfylls så bidrar detta till att även Konventionen om biologisk mångfald och Europeiska Landskapskonventionen uppfylls.

Vattendirektivets förbättrings- och ickeförsämringskrav samt undantagsregler

Medlemsstaterna ska skydda, förbättra och återställa alla ytvattenförekomster i syfte att uppnå en god ytvattenstatus. Enligt artikel 4.1. a i) föreligger en skyldighet att förebygga en försämring och enligt artikel 4.1. a ii) föreligger en skyldighet att förbättra. Medlemsstaterna är skyldiga att inte lämna tillstånd till ett projekt när projektet kan orsaka en försämring av en ytvattenförekomst status – eller när projektet äventyrar uppnåendet av en god status hos en ytvattenförekomst.

Ickeförsämringskravet väger väldigt tungt i vattendirektivet. Medlemsstaterna är skyldiga att förebygga all försämring, även inom statusklasser. Medlemsstaterna är skyldiga att genomföra alla nödvändiga åtgärder för att förebygga en försämring av statusen i alla yt- och grundvattenförekomster och uppnå miljömålen, förutom med vissa specificerade undantag. Förutom förlängd tidsfrist (artikel 4.4.) samt mindre stränga miljömål (som kraftigt modifierade vattenförekomster, artikel 4.5) och tillfälliga exceptionella försämringar enligt artikel 4.6 finns undantag från kravet att vidta alla nödvändiga åtgärder för att förebygga en försämring. För

undantagsregel 4.7 (nya fysiska modifieringar eller hållbar utvecklingsverksamhet) eftersträvas istället genomförbara åtgärder³. Detta förutsätter dock att artikel 4.7-4.9 tillämpas.

När undantag tillämpas får inte tillämpningen permanent hindra eller äventyra uppnåendet av direktivets mål i andra vattenförekomster inom avrinningsdistriktet och tillämpningen måste vara förenlig med genomförandet av gemenskapens övriga miljölagstiftning samt att åtgärder måste vidtas för att se till att tillämpningen av de nya bestämmelserna säkerställer samma skyddsnivå som den befintliga gemenskapslagstiftningen. I den mån unionslagstiftning är strängare än vattendirektivet tar den andra lagstiftningen över⁴.

³ Med genomförbar avses att en åtgärd ska vara tekniskt genomförbar, inte leda till oproportionerliga kostnader samt vara kompatibel med den förändring i vattendraget som utvecklingsaktiviteten innebär.

⁴ *Panta Rei*. 2016. S 231-235.